

“ויהס כלב את העם”

בשולי מאמרו של י' שוה¹

לעתים רחוקות מאוד קורה, שפירוש פשוט, ישר ומשכנע, אשר אינו קשור בתגלית אפיגרפית חדשה, או בבלשנות משווה שלא נודעה קודם לכן, עולה לראשונה בדעתו של בן זמננו, ולא נמצא אף לא בדברי אחד מן המתרגמים והמפרשים הרבים שקדמו. הדבר הנדיר הזה קרה במאמרו של יצחק שוה 'ויהס כלב את העם אל משה'. הרעיון שהעם שבפסוק זה אינו עם בני ישראל אלא עם כנען, או יותר נכון - אותו חלק בדברי המרגלים המדבר על "העם הישב בארץ", הוא אכן רעיון גאוני בפשטותו, משכנע כל מי שיקרא את הפרק קריאה ראשונית 'בלי פרשנים', ופותר בעיה מרכזית בהיגיון של הסיפור. זה הוא מסוג הפירושים שאחרי שאתה שומע אותם פעם אחת, אינך מבין איך היה אפשר לחשוב אחרת. יצחק שוה הופתע לגלות שפירושו הישר והמתבקש מאליו, אינו נמצא בדברי שום פרשן וחוקר, ובצדק הקדיש את רוב מאמרו למעקב אחרי התרגומים, הפרשנים והמילונים, אשר מאז ועד היום פירשו אחרת.²

1. י' שוה, 'ויהס כלב את העם אל משה', מגדים לד, תשס"ב, עמ' 53-66.
2. להלן הערות אחדות לחומר שליקט שוה: א. להמחשת הבעייתיות שבתרגומו של אונקלוס "ואצית", כדאי לצטט את דבריו הקצרים של 'אר', ראשון מפרשי אונקלוס: "ואצית לפי ענינו, והיה ראוי ואשתק, אבל מי שמטה אזנו לשמוע בודאי שותק". ב. התרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל לתורה אינו 'ירושלמי'. לאחר פרסום ספרו של א' שנאן (תרגום ואגדה בו, ירושלים תשנ"ג), קשה להחזיק בדעה מחקרית נושנה זו. לעומת זאת כתב יד ניאופיטי הוא תרגום ירושלמי שלם לתורה. כמו במקרים אחרים, נראה שגם כאן ה'יונתן' המאוחר מגיש קומבינציה של אונקלוס והירושלמי. אונקלוס: ואצית כלב ית עמא למשה (נ"א: לות משה; ראה במהדורת שפרבר). ירושלמי (ניאופיטי): ושתק כלב ית עמא קדם משה. 'יונתן': ושתיק כלב ית עמא ואציתונון לות משה. ג. בתרגום השבעים אין כל סטייה מן הפירוש המקובל. $\kappa\alpha\tau\epsilon\sigma\iota\omega\pi\eta\sigma\epsilon\nu$ הוא פועל שפירושו לפי מילון Liddell-Scott: $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ to make silence. $\text{Μωϋσῆν} =$ לפני, אל משה [Liddell-Scott]: (towards, to, [against]). ד. שוה ציטט חמישה תרגומים עתיקים ועוד שישה תרגומים מודרניים. להשלמת התמונה כדאי להזכיר עוד את הפשיטתא: ושתק כלב עמא מן מושא. וכן את התרגום השומרוני: ואשדך כלב ית עמה על משה ואמר לה. וולגאטה: *inter haec Chaleb conpescens murmur populi qui oriebatur contra Mosen ait* - בתוך כך, כלב עצר בעד תלונות העם אשר עלו כנגד משה ואמר...

לפני שנים עלה גם בדעתי הפירוש הזה תוך כדי קריאת הפרשה, אלא ש'לבא לפרסומא לא גליא'. מאז שחשבתי על כך לראשונה, כל קריאה בפרשה חיזקה בלבי את הפירוש הזה, והעלתה היבטים נוספים המתבארים על פיו. עם קריאת מאמרו של שוה, חשתי שחובה עלי לחלוק את הדברים עם קוראי **מגדים**.

אקדים ואומר שאינני יכול להסכים עם חידושו השני של שוה במאמרו. שוה סובר, ש'ויהס' אין פירושו 'להשתיק' אלא 'לבטל', 'לחסל'. לדעתי, קשה מאוד לאשש טענה זו. שישה מתוך שבעת המקומות במקרא שבהם מופיע שורש זה, מלמדים שמדובר במילת קריאה שאינה ניטית כדרך השם או הפועל, ואם כן, מסתבר מאוד שהיא מחקה את דיבורו של האדם, וכדברי רש"י: "כן דרך בני אדם הרוצה לשתק אגודת בני אדם אומר ש"ט". ה'לעז' הזה של רש"י, כמוהו כ- **הס, הקס, הקס** של הערבית ו-hush של האנגלית, וכן **שששש...** שא בדיבורנו היום ובלשונות שונות, כולם מלמדים שמדובר כאן באלמנט שמתפתח באופן טבעי בלשון בני אדם. ההקשרים המקראיים הולמים היטב מילת קריאה הדורשת שקט מידי ומוחלט. שים לב במיוחד לנבואת הפורענות שבעמוס ו', י: "ואמר הס כי לא להזכיר בשם ה'"; 'דודו ומסרפו' של האיש המוציא חלקי גופות מן הבית משתיק אותו באמצע דבריו כדי שלא יישבע בשם ה'. נראה לי לפיכך שצדקו הקדמונים והחדשים שהבינו את 'ויהס' כפועל הגזור ממילת הקריאה 'הס'. בכלל, פרשת המרגלים מתארת תיאור חי ותוסס של המאורעות בעת התרחשותם. הפירוש האבסטרקטי ששוה מעמיס על 'ויהס' - "כלב, בדיווח הנגדי שלו אל משה אחרי המרגלים סותר את דברי קודמיו ומבטל את העם היושב בארץ ואת כוחו כאילו לא קיים" - מקלקל את עצמתו של התיאור, וגורם לו לאבד את חיוניותו.

לטעמי, עיקר חידושו של שוה הוא בהבנת טיבו של **העם**, האמור בפסוק "ויהס כלב את העם". בחלק זה של הדברים, אני תומך בדבריו בכל לב. בניתוח דלהלן אני רוצה להראות שהבנה זו של "העם" מתיישבת יפה עם המבנה וההגיון של הפרשה כולה, ואולי אף מבהירה נקודה חשובה בפרשה מקבילה.

הארץ והעם - דבר הלמד מעניינו

שנים עשר אנשים נשלחו לתור את ארץ כנען, ונתבקשו להודיע דבר בשני עניינים - "וראיתם את הארץ מה הוא, ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה...".

בשובם מתור הארץ הם באים "אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל" ומשיבים על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: "ויספרו לו [למשה, במעמד אהרן וכל עדת בני ישראל] ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה

ה. בפרק 'פירושים ביקורתיים' צוטט Gray בסדרת ICC המציע להעביר את "ויהס כלב" אל פרק י"ד (לאחר "נתנה ראש ונשובה מצרימה"). יש לציין שמתיאור המאורעות של יוסף בן-מתתיהו בקדמוניות ג 310-304 משתמע סדר כזה בפרשה.

"ויהס כלב את העם"

פריה. אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצרות... ילדי הענק... (במדבר י"ג, כז-כח). ופירוט העם: "עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבوسی והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן" (שם, כט). וכאן, תוך כדי דיבור, ממשיך הכתוב: "ויהס כלב את העם אל משה, ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה" (שם, ל).

הטרמינולוגיה של הפסוקים מוכיחה שהעם שבדברי כלב בן יפונה הוא העם שבדיווח המרגלים. הכתוב מוסר את דברי המרגלים על אודות העם, ומייד ממשיך "ויהס כלב את העם אל משה". מבחינת רצף הסיפור קשה מאוד לפרש שהכוונה לעם בני ישראל, שכן - כפי שהיטיב יצחק שוה להסביר - לא שמענו שבני ישראל דיברו, ולא שמענו שמשה ניסה לומר דבר מה. וחשוב להוסיף כאן גם את ההיבט הלשוני: בכל השתלשלות המאורעות עד כאן, מכונה עם ישראל - 'בני ישראל', 'העדה' 'עדת בני ישראל', ולא 'העם'.

ההתרחשות, כפי שהיא נלמדת מתוך הקשרה, הייתה כך: כל זמן שדיבר נציג השנים עשר אל משה על הארץ - "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה" - היה כלב שותף לדבריו. ברגע שהחל לדבר על העם, פתח כלב את פיו והשתיק אותו בקריאה "עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה"!

הארץ והעם - מילות מפתח בפרשה כולה

המעין בפרשה, יוכל להיווכח שכל הפרק סובב סביב שתי המילים הארץ והעם. שתי המילים חוזרות בפרק פעמים רבות ומעניקות לו ממד עומק. המטרה העיקרית שלשמה נשלחו שנים עשר האנשים היא "לתור את ארץ כנען", "לתור את הארץ". כשמשה שולח את האנשים הוא מוסיף את העם, אבל ניכר שהארץ היא העיקר:

וְרֵאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֵהוּא וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הוּא הַרְפָּה הַמְעֻט הוּא אִם רַב. וְמֵה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהּ... וְמֵה הָעָרִים אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בְּהֶנָּה... וְמֵה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רַזָּה... וְהִתְחַזְּקֶתֶם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ (במדבר י"ג, יח-כ).

האנשים חוזרים ממשימתם, ובדיווחם על מה שראו, הם מחליפים: על הארץ הם מדברים בקיצור נמרץ - "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה". כך יצאו ידי חובת "וראיתם את הארץ... ומה הארץ... ומה הארץ... והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ". כמי שכפאו שד, הצליחו להוציא מפייהם ארבע מילים חיוביות על הארץ, יחד עם המילה המסייגת 'וגם', וכבר הם מתכוננים לנאום ארוך של הפחדה באשר לעם: "אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצרות גדלות מאד וגם ילדי הענק ראינו שם. עמלק... והחתי והיבوسی והאמרי... והכנעני... והמסקנה: "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו". הכתוב משבץ באמצע

דבריהם את התפרצותו של כלב בן יפונה, הקורא: "עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה".

כלב אינו מוכן לדבר על העם כל עיקר אלא רק על הארץ, ואילו האנשים אשר עלו עמו מתרכזים אך ורק בעם. תן דעתך לחילופי המושא בדברי כלב ובדברי המרגלים: בדרך הטבע ראוי היה לדבר על עלייה אל הארץ ועל מלחמה וניצחון על העם, אבל בוויכוח שלפנינו מדברים המרגלים גם על עלייה אל העם, בעוד כלב מדבר גם על ניצחון על הארץ; הם אינם רואים את הארץ, הוא אינו רואה את העם. בסופו של החלק הראשון בעימות, יש לכלב ניצחון קטן - הוא מחזיר את הארץ לדיון הציבורי. אבל אז נגרים עשרת המרגלים אחרי הרטוריקה של עצמם וכבר מדברים רעות גם על הארץ:

וַיֹּצִיאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֶתְּהָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֶתְּהָ אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הוּא... אֲנָשֵׁי מְדוּת... הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק... וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחַגְבִּים... (במדבר י"ג, לב-לג).

ומעניין, שלוש פעמים נזכרת כאן הארץ, אבל למעשה אין מדובר אלא על העם שהוא בראש מעייניהם של הדוברים. הארץ הממשית, על אדמתה ופרייה, אינה קיימת כלל בתודעתם.

כלב אינו מוותר. עם חבריו למשלחת שהפכו למסיתים אין הוא מדבר מטוב ועד רע, אבל את עדת בני ישראל הוא מנסה ליישר. לאחר הבכייה הגדולה, התלונות והאמירה "נתנה ראש ונשובה מצרימה", חוזר כלב, והפעם יחד עם יהושע, אל הדגשת הארץ: "ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה [שים לב שחמש המילים הללו הן הן המילים שפתחו את דברי הקטרוג של המרגלים על הארץ] טובה הארץ מאד מאד. אם חפץ בנו ה' והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו, ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש". וכאן הוא מתייחס אל דברי יריביו על אודות העם - לפי דרכו: "ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם, סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראם". דוק, בטרמינולוגיה של כלב לא נזכר העם כשלעצמו אפילו בציטוט דברי אחרים. יש הארץ, ואם אתם מתעקשים לדבר על עם הארץ - ה' אתנו והם יהיו כאין וכאפס.

"וישיבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ"

בתוכחתו של משה בספר דברים שומעים אנו במפתיע שהמרגלים דיברו רק טובות על הארץ:

וַיֵּטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ. וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֲשַׁלֵּל וַיִּרְגְּלוּ אֶתְּהָ. וַיִּקְחוּ בְּיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֵתְנוּ דָבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ. וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֶת פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וּתְרַגְּנוּ בְּאֵהֲלֵיכֶם וּתְאָמְרוּ בְּשִׁנְאֵת ה' אֵתְנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתַת

”ויהס כלב את העם”

אתנו בַּיַד הָאֱמִירִי לְהַשְׁמִידֵנוּ. אָנָּה אֲנַחֲנוּ עֲלֵימָּ אַחֲיֵנוּ הַמָּסוּ אֶת לְבַבְנוּ לֵאמֹר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם. וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא תַעֲרָצוּן וְלֹא תִירָאוּן מֵהֶם... (דברים א', כג-כט).

לסתירה זו שבין הסיפור בספר במדבר לבין ספר דברים הוצעו בפרשנות הקלאסית פתרונות הרמוניסטיים. במחקר הביקורתי מדברים כצפוי על מקורות שונים הסותרים זה את זה. נראה לי שעיוננו ב”ויהס כלב” יכול לתרום גם להבהרת עניין זה.

באופן עקרוני הפתרון הנאות לשאלות מסוג זה, קשור על פי רוב, להבנה שהמקרא מדבר בהיגדים מחודדים. אמירות מסוג ”מצד אחד טוב ומצד שני רע” נדירות במקרא. הכתוב מעדיף להגיש בכל מקום היגד חד-משמעי ואת הסינתזה הוא משאיר לקורא. דבר זה נכון אף כשמדובר בחוקי התורה, שכן התורה אינה ’שולחן ערוך’. לכל פרשה יש נושא והתורה תעלים צדדים שאינם מתאימים לרוח הפרשה, ותניח אותם להזדמנויות אחרות.³ לא כאן המקום להרחיב בהבהרת העיקרון ובהדגמתו. אסתפק כאן בשתי דוגמות:

1. בפרשת ”וישב ישראל בשטים” (במדבר כ”ה, א-ט), כל האשם במעשה בעל פעור מוטל על כתפי עם ישראל: ”וישב ישראל... ויחל העם... ותקראנה לעם... ויאכל העם... ויצמד ישראל... ויחר אף ה' בישראל...”. אפילו שמו של זמרי בן סלוא הוסתר ונדחה לפרשה הבאה כדי שלא יוטל חלק מהאחריות עליו; בפרשה זו זמרי הוא רק ”איש מבני ישראל”. לעומת זאת, בפרק ל”א (פס' טז) החטא כל כולו הוא של בנות מדין ושל בלעם (שלא הוזכר כלל בפרק כ”ה), ואילו בני ישראל נקראים כאן 'עדת ה'’ ומוצגים כאנוסים שנפלו ברשת והוכו במגפה. הסיבה להבדל היא שבפרק כ”ה הנושא הוא החטא הלאומי ועונשו, ובפרק ל”א הנושא הוא נקמת ה' במדין ובלעם.

2. בשתי התבטאויות סמוכות מאוד זו לזו, סוקר ספר דברים את ימי נדודי המדבר הארוכים.

בראשונה הנושא הוא עצמאותם הכלכלית של בני ישראל העוברים בגבול בני עשו:

פִּי ה' אֶלְהִידֵךְ בְּרִכָּךְ בְּכֹל מַעֲשֶׂה יָדְךָ יִדַע לְכַתֵּךְ אֶת הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה אֲרֻבְעִים שָׁנָה ה' אֶלְהִידֵךְ עִמָּךְ לֹא חִסְרָת דָּבָר (דברים ב', ז).

בשנייה הנושא הוא מעבר נחל זרד - נקודת הסיום של מסע העונשים שנגזר בחטא המרגלים:

3. בעניין זה ראה: מ' ברויאר, 'לימוד פשוטו של מקרא - סכנות וסיכויים', בתוך: א' סימון (עורך), המקרא ואנחנו, רמת גן תשל”ט, עמ' 153-171.

וְהִימִים אֲשֶׁר הִלְכְנוּ מִקֹּדֶשׁ בְּרַנֵּעַ עַד אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ אֶת נַחַל זָרְד שְׁלֵשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד
תָּם כָּל הַדּוֹר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקְרֵב הַמַּחְנֶה... וְגַם יָד ה' הִיְתָה בָּם לְהִמָּסוֹת מִקְרֵב
הַמַּחְנֶה עַד תָּמָס. וַיְהִי כִּאֲשֶׁר תָּמּוּ כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקְרֵב הָעָם (שם, יד-טז).

כמה עמוק ההבדל בין שני התיאורים! לפי התיאור הראשון מדובר בתקופה מאושרת של ברכה מופלגת - "לא חסרת דבר", ואילו לפי השני מדובר בתקופה שכולה מוות ומהומה והשורש החוזר בה הוא תָּם, תָּמָס, תָּמוּ. מה באמת היה גורל העם בתקופה זו? התורה אומרת ששני התיאורים נכונים, כל אחד בהקשרו!

נשוב עתה אל השאלה שלנו. האמת היא שמשה בספר דברים מזכיר את חטאם של המרגלים, אבל הוא עושה זאת 'בדלת האחורית': החטא הוא שלכם, של כל העם - "ולא אביתם לעלות ותמרו... ותרגנו... ותאמרו... אנה אנחנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדולות ובצורת בשמים וגם בני ענקים ראינו שם". בדרך מתוחכמת הוזכר כאן חטאם של המרגלים אבל הוא נזקף לחובתו של העם, נמען התוכחה של משה בפרק זה.

ואולם, בסופו של דבר, התורה אינה יכולה לכתוב דברי שקר. ההבדלים בין ההתבטאויות השונות הסותרות לכאורה, יכולים להיות הבדלים בהערכת המציאות, לא בתיאור העובדות עצמן. כאן נכנס התיאור החדש ל"ויהס כלב".

מה ראו ושמעו הנוכחים באירוע של הגעת שנים עשר המרגלים ועמידתם לפני משה ובני ישראל? לפי מה שתיארנו לעיל, נשמעו שם בתחילה המילים: "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה". מייד לאחריהם, תוך כדי דיבור, החלה מהומה של קולות, ואז נשמע ברמה קולו של כלב בן יפונה שהתייצב לפני חבריו וקרא: "עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה!" מי שחפץ בכך, יכול היה לשמוע במקביל את שמוע בן זכור ושפט בן חורי המדברים בגרון ניחר על עם גדול ורם, על בני ענק מן הנפילים ועל חגבים בעיניהם. אבל הרשות נתונה למשה לסכם לאחר שלושים ושמונה שנה ולומר "וישיבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר ה' אלהינו נתן לנו!"

פתרון לחידת יהושע?

יהושע בן נון מופיע ונעלם חליפות בכל התיאורים המקבילים של סיפור המרגלים. ברשימת שנים עשר המרגלים נמנים גם כלב וגם יהושע. במאבק הראשון מול המרגלים בבמדבר פרק י"ג - נזכר כלב לבדו: "ויהס כלב... ויאמר...", ואילו בפרק י"ד בעימות השני לאחר ליל הבכיה - יהושע בן נון וכלב בן יפונה פועלים יחד. ב"ד, כד, כלב לבדו: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה", אבל בהמשך התיאור ("ד, לח): "ויהושע בן נון וכלב

"ויהס כלב את העם"

בן יפנה חיו מן האנשים ההם". וכיוצא בזה בפרק ל"ב (פס' יב): "בלתי **כלב בן יפנה** הקנזי ויהושע **בן נון** כי מלאו אחרי ה'". בדברים א', לו: "זולתי **כלב בן יפנה** הוא יראנה..." אבל מיד אחר כך (פס' לז-לח): "גם בי התאנף ה'... יהושע **בן נון** העמד לפניך הוא יבא שמה...". חילוף פנימי מוצאים אנו ביהושע י"ד. כלב פונה כאן אל יהושע "אתה ידעת את הדבר אשר דבר ה'... **על אדותי ועל אדותיך**" (פס' ו), ומייד אחר כך: "בן ארבעים שנה **אנכי** בשלח **אותי** משה... ואשב אותו דבר כאשר **עם לבבי**... **ואנכי** מלאתי אחרי ה' אלהי. וישבע משה ביום ההוא לאמר אם לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תהיה... **כי מלאת** אחרי ה' אלהי... **על כן היתה חברון לכלב בן יפנה**... **יען אשר מלא אחרי ה' אלהי ישראל**" (פס' ז-יד). לפי תחילת הדברים גם יהושע היה נאמן לה' ולמצוות ירושת הארץ, לפי המשכם רק כלב מילא אחרי ה'. הפרשנים הקלאסיים מסבירים שחלקו של כלב בהתנגדות למרגלים גדול יותר, כפי שמציין ראב"ע בקיצור לשון: "ועבדי כלב - הזכירו לבדו בעבור ויהס" (י"ד, כד), אבל מכל מקום צריכה עיון ההתעלמות המוחלטת מיהושע בחלק מהכתובים, ומאיך הזכרתו כשווה ל**כלב** בשאר הכתובים.

במחקר הביקורתי שוב פונים אל הפתרון השגור של מקורות סותרים. הצרה היא שעל פי רוב הסתירות הן בין שני פסוקים צמודים, ועל כן הוצרכו החוקרים לשחזר כאן פסוקים ושברי פסוקים שמהם יצר העורך פסיפס מסובך למדיי. נדמה שההבנה שהוצגה במאמר הנוכחי יכולה לסייע גם לפתרון בעייה זו. יהושע לא חטא בחטא המרגלים ואף טרח להשפיע לטובה על העם. על כך הוא ראוי להערכה. אבל זוהי דרגה אחרת מזו של כלב בן יפונה. כלב השתלט על האירוע תוך כדי התרחשותו, ובפרספקטיבה של דורות, ביטל למעשה את חטא המרגלים בעודו באבו. בזכותו 'נרשם בפרוטוקול' - "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה. עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה!"